

Tekst 2 Goede smaak is authentieke smaak, maar hoe kun je nog authentiek zijn?

(1) Deze week luisterde ik naar een lang gesprek over een van mijn favoriete gespreksonderwerpen: 'goede smaak'. Goede smaak is tricky. Het is een eindeloze bron van bluf, schaamte en statusangst. Je wilt graag goede smaak hebben, maar alleen anderen kunnen beslissen of jij die hebt. Hoe speel je dat klaar?

(2) Precies daarover sprak *The New York Times*-columnist Ezra Klein met *The New Yorker*-journalist Kyle Chayka. Volgens Chayka, auteur van *Filterworld*, over smaak in de 21e eeuw, gaat smaak vooral over zelf-kennis. Smaak is "kijken naar de wereld om je heen en daaruit kiezen wat er met jou resoneert, wat jou het gevoel geeft dat je bent wie je bent". Goede, en dus authentieke smaak is volgens de mannen belangrijker dan ooit. Het internet zoals het nu bestaat, duwt ons met algoritmes naar wat we al kennen, of naar wat de meeste mensen mooi vinden. Zo vormt zich "een grote blob¹⁾ generieke cultuur". En de doorsnee mens is de ideale consument in het kapitalisme, dus echt eigen smaak is niet minder dan een vorm van maatschappelijk verzet. We moeten leren *zelf* na te denken, aldus Chayka.

(3) Kan dat? Echt voor jezelf denken? Een autonome smaak ontwikkelen? Als ik over smaak praat, begin ik graag over mijn theorie van het 'keukentrapje van de goede smaak'. Dat trapje heeft drie treden. Wie aan de slag wil met zijn smaak, begint op de eerste tree. Bijvoorbeeld met een componist als

Mozart. Dit is mooi, denk je dan, ik luister naar Mozart, ik geniet ervan, dit is hoge kunst, ik heb goede smaak. Maar dan stap je een trede hoger. Daar waait een andere wind. Mozart, dat is eigenlijk maar commerciële, oppervlakkige, op effectbejag geschreven kitsch. Niet mijn smaak. Doe mij maar [*insert* ondoordringbaarder componist].

(4) Nu komen we ergens. Deze persoon heeft écht goede, eigen smaak. Tot je nog een stap zet, naar de derde trede. Wie daar staat, heeft het werkelijk door. Ik ken de kritiek op Mozart wel, zegt die. En ja, ik snap waarom jij denkt dat dit frivol is. Maar als je écht goed luistert, hoor je dat het allesbehalve oppervlakkig is. *Juist* Mozart is voor de kenner een hele grote. Schaakmat.

(5) In gesprekken over Russische klassiekers (in die prachtige dundruk-uitgaven een robuuste markering van goede smaak) zie je dit vaak gebeuren met Dostojevski. De 'goede-smaak'-beginneling weet: Fjodor Dostojevski, dat is een belangrijke Russische schrijver van dikke humorloze boeken, dus: goede smaak. Op de tweede trede staan de Dostojevski-haters. In navolging van Karel van het Reve zijn zij soeverein in hun oordeel, niet geïntimideerd door Dostojevski's reputatie, en verklaren dat hij in feite alleen banale, schreeuwende personages opvoert in een matige, langdradige stijl. Bovenaan het keukentrapje lacht men hierom. *Juist* Dostojevski – die zo vaak verkeerd begrepen wordt –

is het summum van Literatuur.

(6) Wie de drie treden kent, ziet ze
85 vaker. Britney Spears staat ook vaak
op het trapje. Prima muziek voor de
naïeve pop-beginner, maar de
semigevorderde vindt haar een
oninteressant massaproduct. Tot je
90 op de derde trede staat, waar je de
onvermijdelijke man aantreft die,
enthousiast over zijn eigen
on-ironische oprechtheid hierover,
uitlegt: maar *Toxic*, dat is echt een
95 goed nummer.

(7) En het is ook een goed nummer.
Maar zo'n opmerking is ook een
verklaring van de eigen superieure
verhevenheid boven de snobistische
100 luisteraars die zich blindstaren op
Britneys populariteit bij de massa. De
waardering voor *Toxic* is niet louter
een uiting van een verijnde
afstemming met je diepste zelf.

105 (8) Ik beken dat ik er op mijn beurt
van houd mensen op de tweede of
derde trede te betrappen, en dat dat
weer een manier is om te laten zien
dat ik dit allemaal doorheb en dat
110 *mijn* smaak boven alle twijfel
verheven is.

(9) Uit het doolhof van de 'goede
smaak' ontsnap je niet.

(10) Toen ik dit vertelde aan een wat
115 belezener vriend, mijn theorie van
het keukentrapje, wees hij me er
liefdevol op dat dit allemaal niet echt
oorspronkelijke gedachtes waren. "Je
bent nu gewoon een boek van
120 Bourdieu²⁾ aan het navertellen. Lees
La Distinction." Hij had gelijk. En toch
bevestigde hij alleen maar mijn punt.
Zelfs mijn ideeën over smaak zijn
niet geheel authentiek, en komen niet
125 alleen maar uit mezelf.

Eva Peek, NRC, 19 januari 2024

Eva Peek is boekenrecensent en redacteur bij NRC.

noot 1 blob: een vormeloze, onduidelijke substantie

noot 2 Pierre Bourdieu (1930-2002) is een Franse socioloog.

tekstfragment 2 - Wikipedia over Bourdieu

Op grond van onder meer een enquête in de jaren zestig onder ruim 1200
mensen concludeerde Bourdieu in *La Distinction* dat mensen zich met behulp
van hun culturele smaak van elkaar onderscheiden. (...) Door hun opvoeding
en in mindere mate hun opleiding hebben mensen uit de hogere klassen een
5 habitus ontwikkeld waarin 'hoge cultuur' centraal staat. Zij zijn in staat en ook
geneigd om kunstwerken meer op vormaspecten, originaliteit en de verhouding
tot andere kunst te beoordelen (dit noemt hij een 'esthetische dispositie') dan
op de inhoud, het oproepen van emoties en het directe nut. Het onderscheidt
hen van mensen uit lagere klassen, tegen wie ze zich – al dan niet bewust –
10 afzetten.

Wikipedia

Tekst 2 Goede smaak is authentieke smaak, maar hoe kun je nog authentiek zijn?

Lees tekst 2.

- 2p 20 In alinea 2 worden twee tegengestelde invullingen van 'smaak' besproken. Vat deze twee invullingen samen door onderstaande zinnen aan te vullen met steeds *maximaal twee* woorden.

Neem de nummers uit de zinnen over en zet daarachter je antwoord.

Goede smaak ontstaat in wezen vooral door je te richten op ...(1)... .
Tegenwoordig ontstaat smaak vaak vooral doordat mensen zich juist richten op ...(2)... .

"Als ik over smaak praat, begin ik graag over mijn theorie van het 'keukentrapje van de goede smaak'. Dat trapje heeft drie treden." (regels 35-39)

- 3p 21 Vat elke trede van het trapje samen. Baseer je antwoord op alinea 3 tot en met 7.

Gebruik geen beeldspraak of voorbeelden, geef antwoord in volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 40 woorden.

Met het woordgebruik in alinea 4 tot en met 7 wordt consequent een algemeen kritiekpunt benadrukt op kunstliefhebbers op de tweede en derde trede van het keukentrapje. Dit kritiekpunt wordt in deze alinea's slechts één keer expliciet in een woordgroep benoemd.

- 1p 22 Citeer deze woordgroep.

In alinea 3 tot en met 8 wordt een spottende houding aangenomen tegenover kunstliefhebbers op de tweede en derde trede.

- 2p 23 In welke drie van onderstaande citaten is duidelijk **geen** sprake van deze spottende houding tegenover kunstliefhebbers, gelet op de inhoud van deze alinea's?

Noteer de nummers van de drie juiste citaten.

- 1 "Dat trapje heeft drie treden." (regels 38-39)
- 2 "Doe mij maar [*insert* ondoordringbaarder componist]." (regels 50-51)
- 3 "*Juist* Mozart is voor de kenner een hele grote." (regels 61-62)
- 4 "In gesprekken over Russische klassiekers (in die prachtige dundrukuitgaven een robuuste markering van goede smaak) zie je dit vaak gebeuren met Dostojevski." (regels 63-67)
- 5 "Fjodor Dostojevski, dat is een belangrijke Russische schrijver van dikke humorloze boeken" (regels 69-71)
- 6 "Britney Spears staat ook vaak op het trapje." (regels 85-86)
- 7 "Tot je op de derde trede staat, waar je de onvermijdelijke man aantreft die, enthousiast over zijn eigen on-ironische oprechtheid hierover, uitlegt (...)" (regels 89-94)
- 8 "En het is ook een goed nummer." (regel 96)

"Uit het doolhof van de 'goede smaak' ontsnap je niet." (regels 112-113)

- 2p 24 Leg de beeldspraak in dit citaat in haar geheel uit, gelet op de strekking van alinea 8 tot en met 10.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 40 woorden.

Uit alinea 8 tot en met 10 zijn nog een vierde en een vijfde trede van het keukentrapje af te leiden.

- 3p 25 Geef deze vierde en vijfde trede weer, én de misvatting die aan de vierde trede is verbonden.

Neem de nummers uit onderstaande tabel over en zet daarachter je antwoord.

	beschrijving van trede	misvatting bij trede
de vierde trede	1a	1b
de vijfde trede	2a	<niet van toepassing>

Hieronder staan vijf situaties waarin personen kunst waarderen.

- 2p 26 Geef per situatie aan of hier sprake is van de eerste, tweede of derde trede van goede smaak, óf dat dit niet te beoordelen is, gelet op de tekst. Neem de nummers van de situaties over en noteer daarachter *eerste*, *tweede*, *derde* of *niet te beoordelen*.

- 1 Een vriendin vindt de muziek van een wereldberoemde artiest erg goed en weerlegt eenvoudig de kritiek van anderen dat deze artiest weinig verfijnd zou zijn.
- 2 Iemand benadrukt dat hij alleen nog maar luistert naar werk van onbekende Slowaakse componisten en niet meer naar bekende.
- 3 Op een verjaardagsfeest weigert iemand om het over goede smaak te hebben.
- 4 Veel mensen waarderen een gemakkelijk in het gehoor liggend muziekstuk van een klassieke componist dat in een reclame is gebruikt.
- 5 Zonder voor de eigen smaak uit te komen, praat iemand mee over wat goede muziek is.

Stel, je wilt tekst 2 gebruiken in je voorbereiding op een eindopdracht bij het schoolvak Nederlands: het schrijven van een beschouwing over de ontwikkeling van goede smaak.

Je hebt sterke bedenkingen bij de betrouwbaarheid van tekst 2 als bron voor je eindopdracht. Daarom reflecteer je kritisch op de drie informatiebronnen die de auteur van tekst 2 heeft gebruikt, gelet op wat in de tekst hierover wordt gezegd.

- 3p 27 Selecteer uit onderstaande lijst de drie informatiebronnen, en geef per informatiebron de reden waarom deze als onvoldoende betrouwbaar kan worden gezien, gelet op wat in tekst 2 hierover wordt gezegd. Noteer de nummers van de drie juiste informatiebronnen en zet daarachter telkens de reden.

Informatiebronnen:

- 1 breed literatuuronderzoek
- 2 een gesprek met een vriend
- 3 een interview met een deskundige
- 4 een non-fictieboek
- 5 enquêtes en vragenlijsten
- 6 opnames en beeldanalyses
- 7 persoonlijke reflecties
- 8 straatinterviews
- 9 wetenschappelijke rapporten

“Je bent nu gewoon een boek van Bourdieu aan het navertellen. Lees La Distinction.” (regels 118-121)

Je kent Bourdieus werk niet en besluit daarom informatie over hem te zoeken op Wikipedia (tekstfragment 2) en de inhoud daarvan te vergelijken met de beschrijving van diens werk in tekst 2.

Lees tekstfragment 2.

Op grond van tekstfragment 2 constateer je dat Bourdieus denken over smaak niet in alle opzichten recht wordt gedaan in alinea 10 van tekst 2.

- 2p 28 Geef één reden waarom het denken van Bourdieu *wel* recht wordt gedaan, en één reden waarom *niet*, gelet op tekstfragment 2. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord in totaal niet meer dan 40 woorden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.